

<https://ctl.unit.uoi.gr>

Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις της εκπαίδευσης ενηλίκων

Δρ. Καλλιόπη Οραφανάκη

Εξωτερική Συνεργάτρια στο ΚΕΔΙΜΑ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Το έργο με τίτλο "Γραφείο Υποστήριξης Διδασκαλίας και Μάθησης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων"
με κωδικό MIS 5162379, συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρουσίαση μπορεί να περιλαμβάνουν απόψεις οι οποίες δεν απηχούν κατ' ανάγκη τις απόψεις του ΚΕΔΙΜΑ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Οι σύνδεσμοι προς άλλους ιστότοπους παρέχονται για τη διευκόλυνση των χρηστών και δεν συνεπάγονται την έγκριση του περιεχομένου τους ή την προτροπή χρήσης προϊόντος ή υπηρεσίας συνδεδεμένου φορέα/οργανισμού. Οι εν λόγω εξωτερικές πηγές πληροφόρησης πρέπει να θεωρείται ότι δεν ελέγχονται από το ΚΕΔΙΜΑ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Ο/Η συντάκτης της παρουσίασης βεβαιώνει ότι η παρουσίαση είναι αποτέλεσμα προσωπικής ενασχόλησης και έχει γίνει η απαραίτητη αναφορά στην εργασία (και τα δικαιώματα) τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και επιστημονικής τεχνολογίας.

<https://ctl.unit.uoi.gr>

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει αυτή τη θεματική ενότητα θα είστε σε θέση να:

- περιγράφετε τις θεμελιώδεις αρχές βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων της Εκπαίδευσης Ενηλίκων που αναφέρονται στην Κριτική Παιδαγωγική
- αποτιμάτε τη σημασία του ρόλου του εκπαιδευτή/τριας για την εκπαίδευση ενηλίκων
- κατανοείτε το έργο των βασικών στοχαστών και των κινημάτων, που συνδέουν την εκπαίδευση ενηλίκων με το στόχο της κοινωνικής αλλαγής

Προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική πρακτική

Σκοπός της εκπαίδευσης είναι

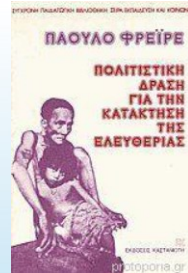
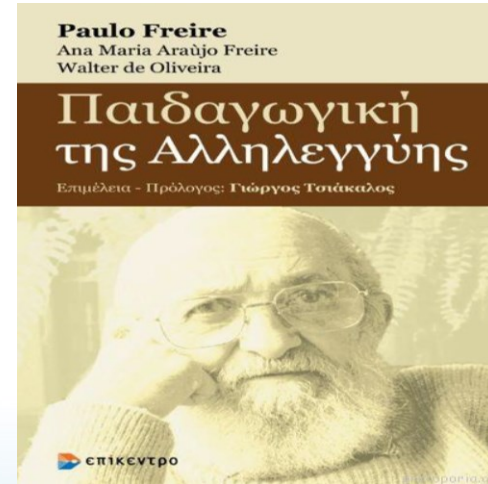
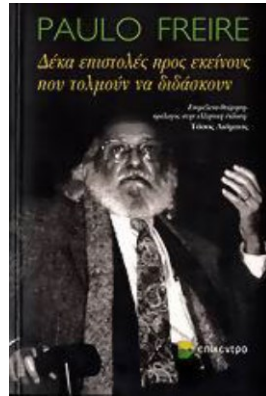
A. η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων

B. η αλλαγή του τρόπου με τον οποίο κατανοούμε την εμπειρία

- Η χειραφετική εκπαίδευση έχει ως στόχο την ανάπτυξη μιας μορφής μάθησης που αποσκοπεί στην κριτική επαναξιολόγηση και αλλαγή των στερεοτυπικών παραδοχών.
- Στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι κεντρικός ο ρόλος της εμπειρίας και το νόημα των εμπειριών.

Freire P., (1921-1997). Ο πατέρας της Κριτικής Παιδαγωγικής στην Εκπαίδευση Ενηλίκων

Freire P. (1921-1997). Βασικές αρχές της θεωρίας του

- Αφετηρία της φρερεϊκής σκέψης αποτελεί α) η άποψη ότι η εκπαίδευση ενηλίκων συνδέεται άμεσα με το οικονομικό και κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον β) η πεποίθηση ότι η δημοκρατία και η κοινωνική αλλαγή είναι επακόλουθο απελευθερωτικής μάθησης και κριτικής σκέψης.
- Ο Freire θεωρεί ότι οι κοινωνικές ελίτ επιβάλλουν τις αξίες και την κουλτούρα τους στις κυριαρχούμενες τάξεις με αποτέλεσμα οι τάξεις αυτές να ενσωματώνουν τους μύθους της κρατούσας ιδεολογίας στο αξιακό τους πλαίσιο. Αυτή η πρακτική είχε ως αποτέλεσμα την απο-ανθρωποποίηση των μη-προνομιούχων κοινωνικών τάξεων.
- Η εκπαίδευση έχει ως βασική αποστολή να συμβάλει ώστε τα άτομα, να αναδυθούν από την **κουλτούρα της σιωπής**, να συμμετέχουν δηλαδή στο κοινωνικό γίγνεσθαι.
- Με βάση αυτή την παραδοχή ανέπτυξε μια απελευθερωτική, ριζοσπαστική προσέγγιση της εκπαίδευσης, στόχο της οποίας **είναι η χειραφέτηση** και η εκ νέου απόκτηση μιας πλήρους ανθρώπινης υπόστασης (**ενανθρώπιση**).

Κριτική στην τραπεζική εκπαίδευση

- Ο Freire ασκεί κριτική στον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης (τραπεζική μάθηση – banking education) στην κάθετη δηλαδή μεταβίβαση γνώσεων.
- Η τραπεζική μάθηση συμβάλλει στην αδρανοποίηση της σκέψης και στην παθητικοποίηση.
- Η εκπαίδευση έχει ως βασική αποστολή να συμβάλει ώστε τα άτομα, να αναδυθούν από την **κουλτούρα της σιωπής**, να συμμετέχουν δηλαδή στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Βασικές έννοιες της φρερεϊκής προσέγγισης

- Η απελευθέρωση των εκπαιδευόμενων από τις κοινωνικές επιταγές της κυρίαρχης κουλτούρας.
- Η **κριτική συνειδητοποίηση**.
- Η επεξεργασία της βιωμένης εμπειρίας μέσω του **διαλόγου**

Κριτική συνειδητοποίηση -concientization

- Η συνειδητοποίηση εμφανίζεται μόλις ο άνθρωπος έρθει πρόσωπο με πρόσωπο με τη συγκεκριμένη πραγματικότητα.
- Η συνειδητοποίηση είναι μια διεργασία μάθησης κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι/ες κατορθώνουν, μαζί με τον εκπαιδευτή/τρια τους, να αποκτήσουν επίγνωση για την κατάστασή τους αλλά και να οικοδομήσουν τις ικανότητες εκείνες που θα τους ενισχύσουν στον αγώνα τους για κοινωνική αλλαγή
- Η συνειδητοποίηση επιτυγχάνεται μέσω της κατανόησης των αιτιών που δημιουργούν τις καταπιεστικές κοινωνικές συνθήκες (αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας)

Στάδια κριτικής συνειδητοποίησης- επίπεδα συνειδητότητας

- Αμετάβατη συνείδηση (όταν δεν υπάρχει ιστορική συνείδηση – αδυναμία κατανόησης της κοινωνικοπολιτισμικής κατάστασης)
- Μισο- αμετάβατη συνείδηση (εμπειρίες / ανέπαφη η κουλτούρα της σιωπής, μοιρολατρία, η πραγματικότητα ως δεδομένη)_
- Απλοϊκή μεταβατικότητα (όταν οι εκπαιδευόμενοι/ες θέτουν ερωτήματα- ανάδυση από τη σιωπή, η κοινωνική πραγματικότητα ως κατασκευή)
- Κριτική συνειδητοποίηση (αμφισβήτηση των κανόνων και των ιδεολογιών)

Η κριτική συνειδητοποίηση επιτυγχάνεται μέσω

- **διάλογου** (dialogue)
- και της διατύπωσης και συζήτησης **προβλημάτων** (**problem posing**).

«Ο διάλογος πρέπει να γίνει κατανοητός ως κάτι που αποτελεί μέρος της ίδιας της ιστορικής φύσης του ανθρώπινου είδους, είναι μέρος της ιστορικής μας πορείας προς την ενανθρώπιση. Ο διάλογος είναι μια στιγμή κατά την οποία οι άνθρωποι συναντιούνται για να στοχαστούν πάνω στην πραγματικότητά τους καθώς τη δημιουργούν και την αναδημιουργούν.»

(Paulo Freire , 2011)

Μέθοδος διδασκαλίας

Σημαντικό σημείο του ΔΙΑΛΟΓΟΥ είναι η ΛΕΞΗ (παραγωγική λέξη)

- Α. κωδικοποίηση (επιφανειακή δομή)
- Β. αποκωδικοποίηση (δομή βάθους)
- Γ. με ΣΤΟΧΟ τη κριτική συνειδητοποίηση των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών των συμμετεχόντων.
- Αρχικά επιλέγονται ορισμένες «παραγωγικές λέξεις», που συνδέονται με τις συνθήκες που βιώνουν οι εκπαιδευόμενοι/ες. Η κάθε έννοια παρουσιάζεται με μια κωδικοποίηση (σκίτσο ή φωτογραφία). Κάθε έννοια (θέμα) αποκωδικοποιείται σε επιμέρους έννοιες (υποθέματα). Με τη βοήθεια των οπτικών τεκμηρίων γίνεται η ανάλυση ώστε να οδηγηθούμε στην κοινωνική συνειδητοποίηση.

Μοντέλο μάθησης του Freire- Από την «ανάγνωση της λέξης» στην «ανάγνωση του κόσμου».

- Παραγωγικό θέμα είναι το ευρύτερο αρχικό θέμα που επιλέγει ο συντονιστής-εκπαιδευτής/τρια για συζήτηση
- Το παραγωγικό θέμα απεικονίζεται με ένα απλό αλλά σύνθετο σκίτσο (ή ένα έργο τέχνης)
- από το παραγωγικό θέμα - λέξη (επιφανειακή δομή, π.χ. αγροτιά) προκύπτει δομή βάθους δηλαδή τα **υποθέματα** (π.χ. πρόσβαση σε πόσιμο νερό – δικαίωμα στο νερό)
- Τα υποθέματα συνδέονται με λέξεις (νερό, πηγάδι, γεώτρηση).

Κωδικοποίηση-αποκωδικοποίηση

- Αναφέρεται σε μια σημαντική πλευρά της πραγματικότητας που οι εκπαιδευόμενοι βιώνουν αλλά που δεν γνωρίζουν σε όλο της το βάθος. Η κωδικοποίηση μπορεί να παρασταθεί με μία φωτογραφία. Το αντικείμενο που παριστάνει η φωτογραφία είναι ένα οπτικό σημείο αναφοράς που γίνεται αντικείμενο διαλόγου εκπαιδευτών-εκπαιδευόμενων.
- Η αποκωδικοποίηση περιλαμβάνει την εδραίωση της σημασιολογικής σχέσης ανάμεσα στην παραγωγική λέξη και σε αυτό που η λέξη σημαίνει και το πλαίσιο για την εισαγωγή της παραγωγικής λέξης ή του θέματος

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/τριας

- Πολιτισμικός ακτιβιστής

«Οι προοδευτικοί εκπαιδευτικοί πρέπει να πείσουν τον εαυτό τους ότι δεν είναι μόνο δάσκαλοι- κάτι τέτοιο δεν ευσταθεί- δεν είναι μόνο ειδικοί της διδασκαλίας. Είμαστε πολιτικοί αγωνιστές, επειδή είμαστε δάσκαλοι...η δουλειά μας είναι να διδάξουμε αυτά τα πράγματα με σοβαρότητα και επιδεξιότητα, αλλά και να συμμετέχουμε, να αφιερωθούμε στον αγώνα για να νικηθεί η κοινωνική αδικία».

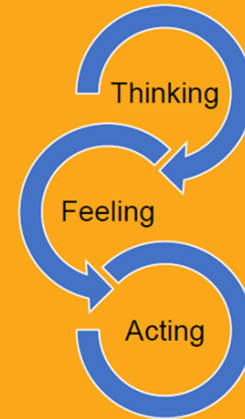
Freire P.

Mezirow J. (1923-2014) – Η θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης

Transformative Learning according to Mezirow

– *The concept of transformative learning was introduced in the field of adult education in 1978 in an article that I entitled ‘**Perspective Transformation**’, published in the American journal Adult Education Quarterly*

Οι βάσεις της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης

- Σύστημα προδιαθέσεων ή πλαίσιο αναφοράς (βλ. και Pierre Bourdieu)- Το έθος
- Εργαλειακή, επικοινωνιακή και απελευθερωτική γνώση (Jürgen Habermas)
- Κριτική επεξεργασία – στοχασμός – συνειδητοποίηση (Paulo Freire)

Τι είναι η μετασχηματίζουσα μάθηση;

«Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναφέρεται στη διεργασία κατά την οποία μετασχηματίζουμε δεδομένα **πλαίσια αναφοράς** (νοητικές συνήθειες, νοηματοδοτικές προοπτικές, νοητικά σύνολα), έτσι ώστε αυτά να γίνουν πιο περιεκτικά, πολυσχιδή, ανοικτά, συναισθηματικά έτοιμα για αλλαγή και στοχαστικά, προκειμένου να παραγάγουν πεποιθήσεις και απόψεις που θα αποδειχθούν περισσότερο αληθινές ή πιο ικανές να δικαιολογήσουν την παρώθηση σε δράση».

(Mezirow, 2007, σ. 47)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΖΟΥΣΑΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

- Ο/η ενήλικος/η ερμηνεύει την πραγματικότητα με βάση ένα σύνολο αντιλήψεων το οποίο έχει οικοδομηθεί κατά την κοινωνικοποίηση
- Κίνητρο για μάθηση υπάρχει όταν οι αντιλήψεις βρίσκονται σε δυσαρμονία με μια συγκεκριμένη κατάσταση. Αυτό είναι το έναυσμα της διδακτικής παρέμβασης.
- Η μάθηση είναι μια αντίδραση στη **βιογραφική δυσαρμονία**.

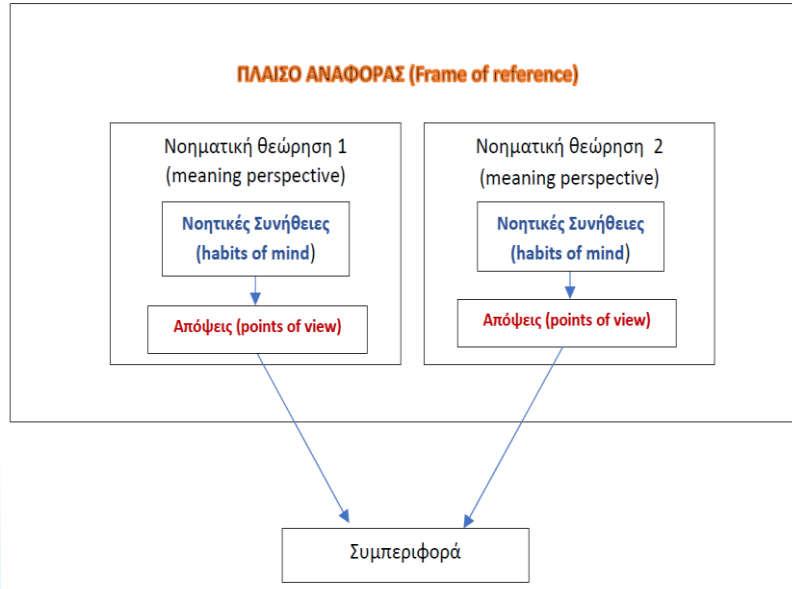

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

- το πλαίσιο αναφοράς
  - οι νοητικές συνήθειες και
  - οι απόψεις
- Στόχος της μετασχηματίζουσας μάθησης
  - Ο **μετασχηματισμός του πλαισίου αναφοράς** το οποίο αποδεικνύεται δυσλειτουργικό για το άτομο
  - «Process by which we transform our taken-for-granted frames of reference to make them more inclusive, discriminating, open, emotionally capable of change and reflective so that they may generate beliefs and opinions more true or justified to guide action" (Mezirow 2002)

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: ΝΟΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

- Ως πλαίσιο αναφοράς ορίζεται το σύνολο των συμβολικών προτύπων που εδραιώνονται στη βιογραφία του ατόμου μέσω της αλληλεπίδρασής με το περιβάλλον του.
- Το πλαίσιο αναφοράς συνίσταται από νοηματικές θεωρήσεις. Δηλαδή, από ερμηνευτικά εργαλεία της πραγματικότητας (νοητικές συνήθειες και τις συνακόλουθες απόψεις).
- Αυτές οι αντιλήψεις και προσδοκίες επηρεάζονται από παράγοντες όπως: τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, η κοινωνική καταγωγή, οι απόψεις για τον κόσμο, τα θρησκευτικά δόγματα, οι αισθητικές αξίες, κ.ά.

Είδη νοητικών συνηθειών

- Επιστημολογικές (π.χ. ο τρόπος που μαθαίνουμε και χρησιμοποιούμε όσα μαθαίνουμε, η φύση της γνώσης, κατά πόσο μπορούμε να γνωρίζουμε έγκυρα κ.ά.)
- Κοινωνικού χαρακτήρα (π.χ. εθνοκεντρισμός, ρατσισμός, σεξισμός, αντίληψη για την εργασία, για τις σχέσεις, για την ταυτότητα και πρακτική του εκπαιδευτικού, του πολίτη, του συζύγου κ.ο.κ., αντίληψη για το περιβάλλον, αντίληψη για μία φιλοσοφική ή θρησκευτική θεώρηση, μία θεωρία κ.ά.).
- Ψυχολογικού χαρακτήρα (π.χ. το να προσεγγίζουμε το άγνωστο με φόβο ή αυτοπεποίθηση, αδυναμία ή ικανότητα προάσπισης προσωπικών συμφερόντων, αδυναμία ή ικανότητα ολοκλήρωσης έργων, κ.ά.)

Προϋποθέσεις μετασχηματισμού

- Η απώλεια νοήματος (είναι επιθυμητή κατάσταση)
- Αναθεώρηση των προηγούμενων εμπειριών
- Η εμφάνιση του αποπροσανατολιστικού διλήμματος αποτελεί το σημείο έναρξης για τη μετασχηματίζουσα μάθηση.

A defining condition of being human is that we have to understand the meaning of our experience. For some, any uncritically assimilated explanation by an authority figure will suffice. But in contemporary societies we must learn to make our own interpretations rather than act on the purposes, beliefs, judgments, and feelings of others. Facilitating such understanding is the cardinal goal of adult education. Transformative learning develops autonomous thinking (Mezirow, 2009, p.)

Είδη μετασχηματίζουσας μάθησης

Ο Mezirow υποστήριξε ότι η μετασχηματίζουσα μάθηση διακρίνεται σε δύο είδη:

- το πρώτο είδος έγκειται σε μετασχηματισμό μίας ή περισσότερων απόψεων, οι οποίες αποτελούν εκφάνσεις μιας ευρύτερης νοητικής συνήθειας (π.χ. η νοητική συνήθεια εθνοκεντρισμός συνεπάγεται απόψεις όπως οι Έλληνες είναι ο περιούσιος λαός, οι ξένοι αποτελούν κίνδυνο για την οικονομία κτλ).
- Το δεύτερο είδος επέρχεται όταν αναδιαμορφωθεί λειτουργικά μια νοητική συνήθεια.

Για την εφαρμογή της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης στην πράξη, βασικά στοιχεία αποτελούν

- Η **εμπειρία** – είναι το σημείο εκκίνησης
- Ο **ορθολογικός διάλογος**
- Ο **κριτικός στοχασμός** – είναι το εργαλείο του μετασχηματισμού, η διαδικασία της κριτικής αποτίμησης του περιεχομένου, τις διαδικασίας και των συλλογισμών της προσπάθειας μας να ερμηνεύσουμε και να αποδώσουμε ΝΟΗΜΑ σε μια εμπειρία ή σε ένα πρόβλημα.
- Κατά συνέπεια, ο κριτικός στοχασμός μας οδηγεί σε ένα **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ – ΠΡΑΞΗ**.

Τι μετασχηματίζεται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία;

- Επιμέρους απόψεις για ένα θέμα (πχ παραδοσιακή γυναίκα που κάνει τα χατίρια του συζύγου)
- Μια νοητική συνήθεια που αποτελείται από πολλές συναφείς μεταξύ τους απόψεις
- Περισσότερες νοητικές συνήθειες (Σε θέματα κοινωνικά, ηθικά, επαγγελματικά, πολιτικά, εκπαιδευτικά, αισθητικής)

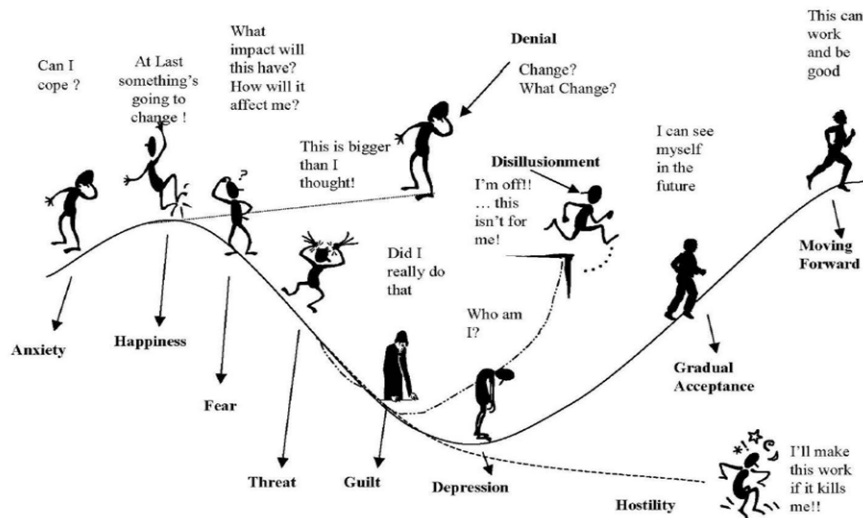
ΣΤΑΔΙΑ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ (Jack Mezirow)

- Ανάδειξη ενός αποπροσανατολιστικού βιώματος.
- Αυτοεξέταση των παραδοχών (σε σχέση με το βίωμα).
- Κριτική αξιολόγηση των παραπάνω παραδοχών.
- Αναγνώριση των πηγών δυσαρμονίας σε συνεργασία με άλλα μέλη της ομάδας.
- Αναζήτηση επιλογών για νέους ρόλους, σχέσεις & δράσεις.
- Κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης.
- Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων.
- Εφαρμογή του σχεδίου (δοκιμή νέων ρόλων).
- Οικοδόμηση ικανότητας και αυτοπεποίθησης για τους νέους ρόλους και τις νέες σχέσεις.
- Επανένταξη σύμφωνα με τις νέες προοπτικές.

Ο ευέλικτος χαρακτήρας των φάσεων

Transformation A non linear Process

© 2000/3 J.M. Fisher. Free use for personal and organizational development, provided this notice is retained. Not to be sold or copied for general publication. A free resource from www.businessballs.com.

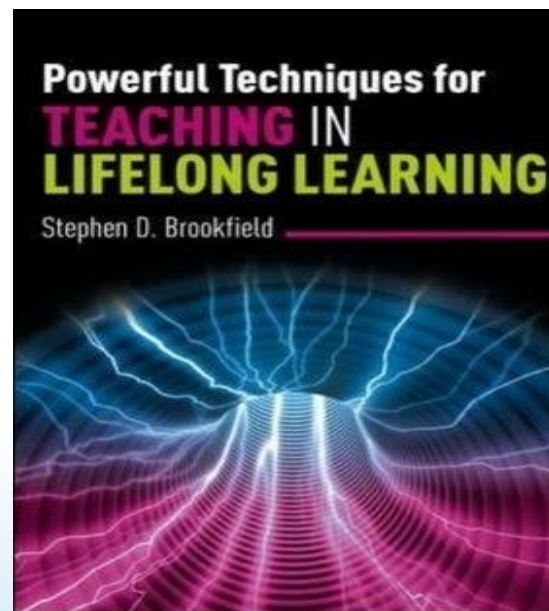
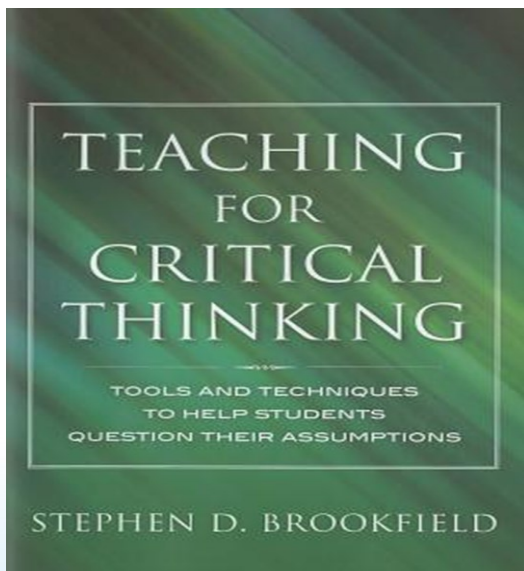
Ο Ρόλος του/της εκπαιδευτή/τριας

«Ο απώτερος στόχος, ο σκοπός, της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι να βοηθάει τους ενηλίκους να συνειδητοποιούν τις δυνατότητές τους να γίνονται περισσότερο χειραφετημένοι, κοινωνικά υπεύθυνοι και αυτοδύναμοι.... **Οι εκπαιδευτές ενηλίκων δεν είναι ποτέ ουδέτεροι. Είναι πολιτισμικοί ακτιβιστές**, δεσμευμένοι να υποστηρίζουν και να διευρύνουν τους κανόνες, τις κοινωνικές πρακτικές, τους θεσμούς και τα συστήματα που ενισχύουν την πληρέστερη και πιο ελεύθερη συμμετοχή στο διάλογο, στη μετασχηματίζουσα μάθηση, στη στοχαστική δράση και στη μεγαλύτερη ενεργοποίηση των συμμετεχόντων».

Jack Mezirow, 2000, σελ. 26-31

S. Brookfield– Η Κριτική της Ιδεολογίας

Σημεία εκκίνησης της θεωρίας του Brookfield

- α) οι δυτικές κοινωνίες διέπονται από έντονες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες·
- β) η τάξη των πραγμάτων εμφανίζεται ως φυσιολογική λόγω της επίδρασης που ασκεί επάνω τους η κυρίαρχη ιδεολογία

Ο Brookfield θέτει στο επίκεντρο τον κριτικό στοχασμό

«Ο πρώτος σημαντικός στόχος του κριτικού στοχασμού είναι η αποκάλυψη των κρυμμένων δυναμικών ισχύος» (Brookfield, 2007, σ. 168)... «Ο δεύτερος σκοπός του κριτικού στοχασμού είναι να αποκαλύψει **ηγεμονικές παραδοχές**. Οι ηγεμονικές παραδοχές είναι αυτές που πιστεύουμε ότι αντιπροσωπεύουν σοφίες της κοινής λογικής και αυτές που δεχόμαστε ότι εξυπηρετούν τα δικά μας συμφέροντα χωρίς να συνειδητοποιούμε ότι αυτές οι ίδιες παραδοχές στην πραγματικότητα λειτουργούν μακροπρόθεσμα εναντίον μας υπηρετώντας τα συμφέροντα αυτών που μας αντιστρατεύονται» (στο ίδιο, 2007, σ. 169-170).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΙΤΙΚΟΥ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ

- Εντοπίζοντας τις παραδοχές: ανακαλύψουμε τις παραδοχές εκείνες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε και ενεργούμε.
- Ελέγχοντας/Αξιολογώντας Παραδοχές (είναι ακριβείς και έγκυρες;)
- Βλέποντας τα πράγματα από διαφορετικές Οπτικές Γωνίες
- Αναλαμβάνοντας ενήμερη δράση (Πρόκειται για δράση που βασίζεται σε σκέψη και ανάλυση, που σημαίνει πως υπάρχει απόδειξη την οποία αξιολογούμε ως σημαντική για να υποστηρίξουμε μία τέτοια δράση)

Μέθοδοι διδασκαλίας: αυτοβιογραφία, διάλογος, η μελέτη κειμένων και η εργασία σε ομάδες

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- Ποια συμφέροντα φαίνεται να εξυπηρετούνται μέσα από το κείμενο;
- Σε ποιο βαθμό απόψεις και αντιλήψεις που υπάρχουν στο κείμενο παρουσιάζονται ως αντικειμενικές και πέραν πάσης αμφιβολίας, πραγματικότητες, οι οποίες υποτίθεται ότι βρίσκονταν πέραν της ανθρώπινης παρέμβασης και δυνατότητας αλλαγής;
- Σε ποιο βαθμό το κείμενο δίνει έμφαση στο μεμονωμένο άτομο και υποβαθμίζει το ρόλο της συλλογικής και πολιτισμικής διάστασης;
- Συμβάλλει το κείμενο στην καλλιέργεια προϋποθέσεων για την ανάληψη πρωτοβουλιών συλλογικής δράσης για την αλλαγή και βελτίωση της πραγματικότητας;

Η ΤΕΧΝΙΚΗ της «μεθοδολογικής πίστης»

Ο/η εκπαιδευτής/τρια καλεί τους εκπαιδευομένους να αφιερώσουν ελάχιστο χρόνο σκέψης και να αναλογιστούν πώς θα ήταν η πραγματικότητα εναλλακτικά ή πως θα την ήθελαν οι ίδιοι. Μέσω αυτής, συντελείται επίσης η συσχέτιση και η αλληλεπίδραση της δράσης και της κριτικής σκέψης των εκπαιδευομένων, καθώς σκέφτονται, δρουν, παρατηρούν και δημιουργούν μια εναλλακτική και καλύτερη πραγματικότητα (Brookfield, 1986&2005).

Ο Συνήγορος του Διαβόλου

Στη πρακτική αυτή ο/η εκπαιδευτής/τρια καλείται να κάνει το «συνήγορο του διαβόλου» και να εκφραστεί με αντίθετη άποψη απέναντι στην ομοφωνία των εκπαιδευομένων της αίθουσας, οδηγώντας έτσι τους/τις εκπαιδευομένους/ες να εκφράσουν τις απόψεις και τις εναλλακτικές πεποιθήσεις τους (Brookfield, 1986)

Μελέτη «ανεπιθύμητης» περίπτωσης

Δίνεται μια προβληματική κατάσταση, μια κατάσταση που δεν θα επιθυμούσαμε να συμβεί και ο/η εκπαιδευτής /τρια ζητά από τους εκπαιδευόμενους /ες να προσδιορίζουν τις ενέργειες που οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση ή τις ενέργειες που θα έπρεπε να γίνουν ώστε να είχαμε την αντίθετη εξέλιξη (την επιθυμητή κατάσταση)

Η σημασία της συμμετοχής σε συνεργατικές ομάδες για την προώθηση του κριτικού στοχασμού

« Ένα από τα βαθύτερα στοιχεία που έγιναν αισθητά στις ιστορίες της σκοτεινής πλευράς του κριτικού στοχασμού είναι η καθοριστική σημασία που έχει μια κοινότητα συναδέλφων στη διατήρηση της δέσμευσης των ατόμων σχετικά με την κριτική διαδρομή και τους μετασχηματισμούς που εμπεριέχει».

(Brookfield)

Ο δημοκρατικός εκπαιδευτής/τρια διακρίνεται για

- την αξιοπιστία αναφορικά με τη γνώση του αντικειμένου,
- την αυθεντικότητα – δηλαδή την ενσυναίσθηση, την ειλικρίνεια και τη συνέπεια,
- τη δυνατότητα αυτό-παρατήρησης και αναστοχασμού πάνω στην πρακτική του ως εκπαιδευτή/τρια,
- τη διάθεση να μπαίνει στη θέση του εκπαιδευόμενου, παρακολουθώντας ο ίδιος εκπαιδευτικά προγράμματα, και να εφαρμόζει τις παρατηρήσεις που προκύπτουν από αυτό το βίωμα στη δική του πρακτική ως εκπαιδευτής,
- τη συνειδητοποίηση ότι ο ρόλος του εκπαιδευτή/τριας εμπεριέχει εξουσία, και
- την αντίληψη του τρόπου με τον οποίο ο ηγεμονικός λόγος επιβάλλεται στους εκπαιδευτές/τριες και το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων

<https://ctl.unit.uoi.gr>

Το έργο με τίτλο "Γραφείο Υποστήριξης Διδασκαλίας και Μάθησης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων" με κωδικό MIS 5162379, συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση".

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

